

KESKUSTELUA

Jorma Laitinen

Psykoanalyysi – tiedettä vai tulkinnan taidetta?

Tiedostamattoman ja torjunnan käsitteillä on keskeinen merkitys Freudin psykoanalyttisessä teoriassa. Ne ovat tieteenfilosofisesti ongelmallisia käsitteitä, kun niitä käytetään osana selityspe- rustaa tieteellisiksi oletetuissa psyykkisen oireilun tulkinnoissa ja selityksissä.

Oletetaan lause: L1 ”Kaikilla ihmisillä on tiedostamattomia psyykkisiä prosesseja”. L1:ssä tiedostamattoman käsitteellä on heikko adjektiivinen ja/tai adverbiaalinen merkitys. L1 ilmai- see sen yksinkertaisen tosiseikan, että kaikilla ihmisillä on joitakin psyykkisiä prosesseja, jotka tapahtuvat tahattomasti, ilman yrittämistä, ilman tietoista intentiota. Tässä merkitykses- sä tiedostamattoman käsitteellä ei ole mitään erityistä freudilaista sisältöä.

Mutta Freud ei tyytynyt heikkoon tiedostamattoman merkitykseen vaan antoi käsitteelle syste- maattisen merkityksen (freudilaisessa kirjallisuudessa ’Ucs.’). Psykoanalyttinen teoria sitoutuu lauseeseen: L2 ”Kaikilla ihmisillä on Ucs.-tiedostamattomia psyykkisiä prosesseja”. Ucs. liittyy freudilaiseen teoriaan ihmismielen psykologiasta yleensä ja teorian kannalta keskeiseen torjunnan eli repression käsitteeseen erityisesti.

Systemaattisen tiedostamattoman käsite

Freudin teoria on moneen suuntaan haarautuvi- en, toisiinsa nivoutuvien osateorioiden ja niis- tä johdettujen, vahvasti Ucs.-määräytyneiden oletusten, tulkintojen ja ”lainomaisuuksien” labyrinttimainen puutarha. Jari Ehrnrooth (1996) luonnehtii teoksessaan Vierashuone – jäähyväi- set psykoanalyysille psykoanalyysiä matkaksi labyrintissä, jossa analyttikko ”opin mukaisia tulkintalankoja kehräten hienovaraisesti ohjaa potilaan pitkää marssia jäsentyneeseen itsetun- temukseen”.

Perinteisesti psykoanalyysistä erotetaan viisi osateoriaa: topografinen, dynaaminen, raken- teellinen, ekonominen ja geneettinen. Topogra- finen teoria tarkastelee psyykkisiä prosesseja laadullisesta tietoinen– esitietoinen–tiedosta- maton-näkökulmasta. Dynaaminen teoria pyrkii selittämään psyykkiset prosessit dynaamisina (eli motiivikonfliktien luonnehtimina mielek-

käinä) tapahtumina, joilla oletetaan olevan viettiperäinen käyttövoimansa libidoksi kutsu- tussa mielihyvähakuisessa, eriytymättömässä seksuaalivietissä. Dynaamisen näkökulman ansiosta psykoanalyysin rakenteellisen teorian oletama kolmiosainen ’mentaalinen aparaatti’ (id, superego, ego) ’irtoaa’ puhtaasti rakenteel- lis-funktionaalista roolistaan ja saa kausaa- lisesti selittävää voimaa. Ernest Nagel (1971) pitää tällaista ’irtautumista’ tieteellisesti epäi- lyttävänä ja huomauttaa artikkelissaan Meth- odological issues in psychoanalytical theory ’käsittämättömästä doktriinista’, että ”inhimil- listen toimintojen organisoitumismallit voisivat toimia kyseisten toimintojen aitoina, kausaalisi- na syytekijöinä”.

Oman lisäpotkunsu aparaatin kausaalisuu- teen antaa ekonominen teoria, joka sisältää ajatuksen energiapitoisten viettivarausten eli niin sanottujen kateksien kvantitatiivisista siir- tymistä aparaatin sisällä. Ihmismieli oletetaan lepotilaan pyrkiväksi homeostaattiseksi järjes- telmäksi, jossa eräänlaisen ”höyrypannu”-ana- logian mukaan tapahtuu jatkuvaa kateksien

siirtymistä, vaikka psyykkisen energian kokonaisuus oletetaan vakioksi. Geneettinen teoria puolestaan tarkastelee yksilöpsykologista kehitystä kypsymistapahtumana, jota kuvaavat esimerkiksi sellaiset freudilaiset termit kuin 'oraalinen', 'anaalinen' ja 'oidipaalinen'.

Ucs:n ja tietoinen–esitietoinen-systeemien (Cs. ja Pcs.) välillä on laadullinen ero. Cs.-prosessit ovat tietoisia, ja myös Pcs.-prosessit voivat tietyin edellytyksin ylittää tiedostumiskynnyksen introspektiossa. Cs.–Pcs.-prosessit noudattavat niin sanotun sekundaariprosessin lakeja, jotka toimivat realiteettiperiaatteen mukaisesti huomioimalla logiikan ja syntaksin lait, kausaliteetin ja aikasuhteet.

Ucs.-prosessit sen sijaan noudattavat Freudin mukaan niin sanotun primääriprosessin lakeja, joita hän kuvaa eloisesti alun perin 1915 ilmestyneessä klassisessa artikkelissaan *The unconscious*: ”Tässä systeemissä ei ole kieltoa, ei epäilyä eikä varmuuden asteita, ja katektiset intensiteetit ovat nopealiikkeisen vaihtuvia. Korvautumisen prosessissa idea voi luovuttaa toiselle koko katektisen varaumansa; tihentymisen prosessissa idea voi anastaa itselleen useiden muiden ideoiden koko kateksivarauman.” (Freud, 1971[1915]). Sitaatti kuvaa, miten psykoanalyttisen ”kateksipuheen” vertauskuvallisuus uhkaa koko ajan häipyä tarkan näkemisen piiristä ja katekti saa ansioitonta kausaalista arvonnousua. Silloin unohtuu, että retorinen vertauskuva ja tieteellinen selityserusta ovat eri asioita.

Freud toteaa huolettomasti, että Ucs.-prosessit ”välittävät vähän, jos lainkaan realiteetista..., ne ovat mielihyväperiaatteen subjekteja”. Mutta toisaalta hän lyö jyrkein määrittelyin lukkoon Ucs:n aseman psykoanalyysin eräänä kumoamattomana perusoletuksena, jota luonnehtii ”ajattomuus, ulkoisen maailman korvautuminen psyykkisellä realiteetilla ja sitoutumattomuus normaalilogiikan alaisuuteen – kaikki nämä ovat piirteitä, joita voimme odottaa löytävämme Ucs.-systeemille kuuluvina.” Artikkelissaan *The psychology of the dream-processes* Freud (1971[1899]) vakuutti, että Ucs. on aito eksistenssiväite, jotakin reaalisesti olemassaolevaa, ei pelkkä sopimus tai vertauskuva: ”...psyykkisen realiteetti on erityinen olemassaolon muoto, eikä sitä pidä sekoittaa materiaaliseen olemassa-

oloon.”

Ucs:n oletetaan muodostavan niin sanotun puuttuvan renkaan, kausaalisen linkin varhaislapsuuden ja aikuisuuden välille. Ucs:n primääriprosessilait ”ikuistavat” varhaisimmankin lapsuuden psyyken sopukoihin. Freudin sanoissa on kohtalonsinfonian kaikuja, kun hän tiivistää teoksessaan *Unien tulkinta* (1968[1899]), että ”Ucs:ään paikantuneet psyykkiset prosessit ovat kertakaikkisia uraumia, jotka eivät koskaan häviä...” ja että ”Ucs. on tiedostumattomissa pysyvä (saks. *Bewusstseinunfähig*)”. Psyykkisen determinismi puolestaan kaikuu vahvana, kun hän julistaa, että ”kaikella tietoisella on piilotajuinen esivaiheensa; mutta piilotajuinen sen sijaan voi psyykkisen ilmiön arvoaan vähääkään menettämättä jäädä omalle tasolleen.”

Freudin ja Jungin näkemysero tiedostamattoman käsitettä koskevassa kysymyksessä oli eräs monista oppiriidoista, jotka lopulta johtivat heidän yhteistyönsä lopulliseen kariutumiseen vuonna 1913. Jung painotti enemmän tiedostamattoman käsitteen heikkoa adjektiivista tulkintaa. Hän ei hyväksynyt Freudin systemaattista Ucs.-tulkintaa vaan uskoi, että tiedostamaton sisälsi – vastoin Freudin näkemystä – huomattavan paljon kuihtuneita, sammuneita, ’epäenergeettisiä’ prosesseja. Toisaalta Jung loi hyvin vahvan käsitteen kollektiivisesta alitajunnasta arkkityyppeineen. Kollektiivinen alitajunta oli Jungin vastaus kysymykseen, miten kulttuuri periytyy.

Mielenkiintoista on, että hylätessään sekä Freudin vahvan Ucs:n että vaatimuksen seksuaaliteorian julistamisesta kumoamattomaksi dogmiksi Jung (1977) vetosi teoksessaan *Memories, dreams, and reflections* tieteelliseen rationaalisuuteen: ”Näen asian niin, että tieteellinen totuus on hypoteesi, joka voi olla tarkoituksenmukainen tietyllä hetkellä, mutta sitä ei pidä säilöä ikaikaiseksi uskonkappaleeksi.” Näin sanoi Jung, jota on pidetty mystikkona, kun taas Freudille on enemmän soviteltu tiedemiehen viittaa. Toisaalta Freud oli vielä 1900-luvun alussa *persona non grata*, jonka oppeja ei ollut soveliasta lausua ääneen ajan psykiatrisissa kongresseissa. Uuden, orastavan opin suojelun kannalta Freud oli ymmärrettävästi tiukka ja johdonmukainen vaatiessaan perusoletuksilleen kumoamattoman dogmin asemaa.

Torjunnan käsite

Tyypillinen freudilaisessa selityksessä käytetty ”lainomainen” selittävä tekijä on viittaus torjunnan eli repression dynaamis-energeettiseen prosessiin, joka olisi vastuussa ahdistavien ja pelottavien mielikuvien ”upottamisesta” Ucs:ään. Psykoanalyysi osateorioineen, oletuksineen ja tulkintoineen on niin tiukasti yhteen nivoutunut verkosto, että kehäpäätelmän uhka on alituinen. Kliinisessä kontekstissa teoria ohjailee taustalla analyytikon potilaasta tekemiä havaintoja samanaikaisesti kun havainnot ”vahvistavat” teoriaa eikä tieteelliselle selitykselle välttämätöntä riippumattomuutta selittävän ilmiön ja selittävien tekijöiden kesken käytännöllisesti katsoen ole olemassa.

Uransa aikana Freud käytti torjunnan käsitettä useassa eri merkityksessä. Peter Madison (1956) on artikkelissaan Freud’s repression concept erottanut torjunnan neljä eri merkitystä: torjunta 1) motivoituneena unohtamisena, 2) psykologisenä funktiona, jonka tavoitteena on hylätä ja pitää ’jokin’ poissa tietoisuudesta, 3) synonyyminä defenssille ja 4) emotionaalisen kokemuksen estyneisyytenä ja kyvyttömyytenä.

1) Tämä tulkinta on torjunnan freudilainen kantamuoto. Näkemys on luonnollinen, kun psyykkiset oireet tulkitaan tosien, todella tapahtuneiden traumaattisten tapahtumien johdannaisiksi. Kyse on tarpeesta tukahduttaa epämieluisa, ahdistava muisto, jonka välttely-yritystä ja pakenemista repressio heijastaa. Madison huomauttaa, että Freud käytti torjunta-termiä tässä merkityksessä koko uransa ajan, vaikka saattoi toisaalta käyttää sitä samanaikaisesti kaikissa muissakin merkityksissä.

2) Tämä on edellistä epämääräisempi tulkinta, sillä keskeinen termi ’jokin’ jää täysin määrittelemättä. ’Jokin’ voi olla muisto kuten A-tulkinnassa, mutta se olla myös ideoiden välinen yhteys (pakkoneuroosissa), idean omistajuus (paranoiassa) ja niin edelleen.

Ahdistava, epämieluisa ’jokin’ pysyy tietoisuuden tavoittamattomissa defenssien eli egon puolustusmekanismien (reaktionmuodostus, projektio, introjektio, tyhjäksi tekeminen, eristäminen, järjeistäminen jne.) ansiosta. Freudin mukaan defenssien käynnistyminen ja ylläpitäminen on egoksi kutsutun psyykkisen rakenteen

aktiivista toimintaa uhkaavien id-impulssien torjumiseksi ja lopputulos näkyy sitten niin sanottuna defensiivisenä käyttäytymisenä (kieltämisenä, projisointina jne.). Defenssin käsite edellyttää vaaratilannetta ja suojaavaa agenssia. Vaaratilanne tulkitaan id-impulssiksi ja Cs.–Pcs.-systeemin rajalle postuloitu niin sanottu sensuuri suojaavaksi agenssiksi.

Torjunta on laajempi käsite kuin defensi, sillä id-impulssilla on muitakin kohtaloita kuin egon aktiivisen defensiivisen toiminnan kohteeksi joutuminen. Se voi Freudin mukaan jäädä ”uinumaan” Ucs:ään joko siitä syystä, että se ei ”löydä” kumppanikseen sopivaa ideaa tai emootiota, tai siksi, että ei löydy ”vapautta” kateksia, joka ”kannattelisi” id-impulssia ”kohti” Pcs.-systeemiä.

3) Nykyinen psykoanalyttinen kirjallisuus on taipuvainen tulkitsemaan torjunnan ja defenssin käsitteet jokseenkin synonyymisesti. Synonyymisen käytön luvallisuus on Madisonin mukaan peräisin itse Freudilta 1930-luvulta.

4) Tulkinta poikkeaa kaikista muista, sillä tulkintojen 1–3 määrittelevä ominaisuus, Ucs.-tiedostamattomuus, on nyt merkitykseltään perifeerinen. Tärkeämpi määrittelevä ominaisuus on emotionaalisen kokemuksen estyminen syystä tai toisesta. Torjunnan sisältönä tässä tulkinnassa ovat ennen kaikkea emootiot. Tulkinnoissa 1–3 sen sijaan on korostuneesti kysymys ideoiden estymisestä.

Pohdintaa

Kutsutaan Freudin teorian vuosimallia 1895 T1:ksi ja vuosimallia 1937 T2:ksi. T1:ssä keskeisen käsitteen, torjunnan, semanttista statusta luonnehtii merkityksen invarianssiehto, mutta T2:ssa tilanne on täysin muuttunut: torjunnan merkitystä eli intensiota luonnehtii huomattava varianssi ja vapausaste. Vuonna 1895 Freud käytti torjunnan käsitettä puhtaasti hysteerisen amnesian tai yleisemmin sanoen motivoituneen unohtamisen erityismerkityksessä. Vuoteen 1937 mennessä merkitys oli syventynyt, haarautunut ja monipuolistunut – ja samalla hämärtyneet. Freud ei ollut kirjoituksissaan erityisen johdonmukainen. Vain huolellisen kontekstianalyysin jälkeen – jos silloinkaan – on mahdollista sanoa, missä merkitykses-

sä Freud torjunnan käsitettä milloinkin käytti. Kysymys eri kirjallisissa konteksteissa käytettyjen torjunta-käsitteiden synonyymisyydestä on ongelmallinen. Tosiasia, että T2:n tapauksessa torjunnan merkityksen invarianssiehto ei päde, tuottaa suuria vaikeuksia kaikille tieteellisiksi oletetuille psykoanalyttisille selityksille ja tulkinnoille. Kysymys käsitteen samuudesta selittävässä tekijöissä ja selitettävässä ilmiössä (irrationaalinen psyykinen oireilu) on erityisen akuutti – ja lähes ratkaisematon.

1890-luvun loppua kohden Freud lopulta luopui ankarasta tieteellisestä tavoitteestaan perustaa psykoanalyttinen teoria puhtaasti neurofysiologiselle pohjalle. Hän kääntyi psykologisen esseistiikan puoleen ja käytti sen jälkeen tiedemiehen viittaa varsin vapaamielisesti liu'uttaessaan tiedemiehen ja esseistin rooleja sujuvasti kohti toisiaan. Hänen pääteoksensa Unien tulkinta on eepinen, autofiktiivinen sielunmatkaprojekti, joka on jättänyt pysyvän jäljen länsimaisen kirjallisuuden ja elokuvataiteen historiaan. Kääntymyksen myötä käsitteiden invarianssiehdon tieteellinen hyve menetti merkitystään ja korvautui esseistiikalle tyypillisellä merkityksen varianssilla, johtopäätösten vaihtelevuudella ja merkitysten monitulkintaisuudella.

Kirjallisuuskriitikko Harold Bloom on sisällyttänyt Freudin aikamme 25 merkittävimmän kirjailijan listalle. Perusteena on, että Freudin luoma myytti nykyihmisestä on rakennettu kirjallisuuden, ei tieteen keinoin. Freudin teksteissä on kumouksellisen proosarunon rajua voimaa ja luomisvoima laukkaa valtoimenaan. Kun psykoanalyttinen Ucs:ää ja torjuntaa käsittelevä kirjallisuus käyttää ”upottamisen” ja ”uinumisen” kaltaisia vahvoja tila-paikka-analogioita, on oltava tietoinen riskeistä. Mario Bunge (1979) on huomauttanut, että tieteellisen selittämisen ensiaskeleina analogiat voivat tuottaa ”terveitä lapsia”, mutta ne voivat suoda elämän myös ”hirviöille”.

T1-vaiheessa Freud vielä ajatteli, että torjunta on suhteellisen tietoinen prosessi, jossa torjuja on tietoinen torjunnan tosiasiaista. Myöhemmin hän muutti radikaalisti käsitystään ja alkoi pitää itse torjuntaakin Ucs.-tiedostamattomana defensiivisenä prosessina. Mutta silloin torjunnan käsitteen vahvistaminen johti Freu-

din anomaalisen havainnon äärelle: Kuinka on mahdollista, että sekä torjunnan kohde (esim. ahdistavat, infantiilit seksuaalissävyiset yllykkeet) että torjunnasta vastuussa oleva prosessi ovat Ucs.-tiedostamattomia? Kuinka torjuja kätkeytyy itseltään? Onko torjunnan vahvistuminen johtanut siihen, että se on kuin virvatuli – mitä enemmän sitä tavoittelet, sitä etäämpänä se näyttää loimottavan?

Freud yritti ratkaista ongelmaa postuloimalla tiedostamaton–tietoinen-jaon egoksi kutsutun psyykkisen rakenteen sisälle. Seurauksena oli id-ego-polarisaation jyrkentyminen: tiedostamaton-id ja tiedostamaton-ego tulkittiin aivan erilaisiksi ja omalakisiksi prosesseiksi. Ratkaisurytyksessä Ucs. ”sijoitettiin”, melkein pä samaistettiin idiin. Egon tiedostamattomien prosessien osaksi jäi heikko, adjektiivinen, satunnainen merkitys kuten Freud kuvaa teoksessaan Unien tulkinta ”tietoisuus on psyykkisiä kvaliteetteja rekisteröivä vastaanotin eikä muuta.”

Herbert Fingarette (1977) moittii teoksessaan Self-deception Freudin ratkaisua epätydyttäväksi. Hän huomauttaa, että jos egon defensi itse tulkitaan Ucs.-tiedostamattomaksi, voidaan kysyä, mikä instanssi on vastuussa tästä ”toisen asteen” torjunnasta – vai häämöttääkö edessämme hierarkkisten torjuntajen loputon kierre? Fingarette pitää välttämättömänä, että torjuja on jollakin tavalla tietoinen omasta aktiviteetistaan, sikäli kun torjuntajen loputon kierre halutaan katkaista.

Myös Jean-Paul Sartre (1977[1943]) pohtii teoksessaan Being and nothingness Freudin pulmaa ”Kuinka torjuja kätkeytyy itseltään?”. Sartren termi ’mauvaise foi’ (engl. bad faith) on freudilaisen tiedostamattoman torjunnan käsitteen eksistenssifilofinen vastine. Sartre pyrkii välttämään pulman olettamalla, että mauvaise foi -tilaan joutuminen on aina tietoisesta, intentionaalisen toiminnan tulosta, se on: ”minun täytyy itsensä pettäjän ominaisuudessa jollakin tavalla tietää totuus, joka on minulta petetyn ominaisuudessa kätkeyty.” Sartre sitoutuu peruslauseeseen: kaikki tietäminen on tietämistä-tietoisuutensa-säilyttäen. Sartre kärjistää, että luopuessaan tästä paradigmasta Freud toimii kuin maagikko, joka taikakeinoin luo yhteyden lumotun henkilön ja häntä muistuttavan vaha-

jäljitelmän kesken. Jari Ehrnroothin sanat resonoivat sartrelaisittain, kun hän huomauttaa, että jokaisen potilaan kasvoilla on ”psykoanalyysin naamio”, ja että analyysin päätyttyä potilaan on se itse omin voimin riisuttava.

Freudin ponnisteluissa yhä syvenevän Ucs.-tulkinnan parissa on ad hoc -ajattelun piirteitä: vaikeuksiin joutunutta hypoteesia yritetään pelastaa yhä uusilla, keinotekoisilla lisähypoteeseilla, jotka eivät kuitenkaan johda kantavalle pohjalle vaan yhä pahempaan käsitteelliseen hetteikköön. Kuin kamppailu Rubikin kuution kanssa, kun sivut ja palikat eivät millään tahdo osua kohdalleen.

Sartre välttää – samoin kuin Jung – monet ad hoc -pulmat korostamalla ihmisen ja hänen elämäntilanteensa ehdotonta ainutkertaisuutta. Siksi kaikenlaiset ”lainomaiset” selitykset ovat heidän järjestelmissään suorastaan contradiction-in-terms.

Insight-orientaatiostako pelastus?

Freud piti välttämättömänä Ucs:n postulointia siitä nimenomaisesta syystä, että potilaiden irrationaalista oireilua voitaisiin selittää tieteellisellä kunnianhimolla. Ucs. on aito teoreettinen käsite, jota ei voi ”mitata” eikä havainnoida ilman Freudin teorian ”globaaliin” (oletettuun) totuuteen sitoutumista. Mutta kuinka pitkälle psykoanalyttisen teorian ”globaalin” olemuksen selitysvoima on venytettävissä? Tuleeko mahdollisen ja mahdottoman raja vastaan viimeistään, kun alamme vaatia observationaalista eli suoraan havaintoon perustuvaa näyttöä terapian tuloksellisuudesta?

Psykoanalyttikot pitäisivät todennäköisesti mainittua vaatimusta liian vahvana. Freudista lähtien psykoanalyttinen perinne on korostanut niin sanotun insightin (oivalluksen) perustavanlaatuista merkitystä. Freudin lukiessa häiritsee toisinaan vaikutelma, että ’insight’ on avoin valtakirja käsitteelliseen anarkiaan ja tosiseikkojen mielivaltaiseen – tai luovaan – vääntelyyn kuten hänen kuvatessaan teoksessaan *Studies on hysteria* (Freud, 1974[1895]) analyysin kulkua kliinisessä kontekstissa ”...jopa paikkansapitämätönkin hypoteesi vie meitä eteenpäin, kun se pakottaa potilaan ottamaan kantaa ja houkuttelee häntä pontevaan kieltämiseen, mikä toisaal-

ta paljastaa hänen kiistatta paremman tietämyksensä.” – Kuin rinnalla kulkisi šamanistisen parantamisnäytelmän kaava, jossa tulkinnat ovat joka kerta ”tosia”, jos parantaja niin tahtoo. Ja nimenomaan tämä herättää meissä vastarintaa, vaikka on myös hyvin vetovoimaista.

Vahvan insight-orientaation vallitessa tiedostamisen arvo ja terveysarvo ovat lähes yhteenlankeavia. Insight-orientoituneilla psykoanalytikoilla on tapana korostaa, että neuroottisen potilaan oivalluksen kasvu eli psykoanalyysin slangissa ’egon piirin avartuminen’ ei välttämättä korreloidu mihinkään suoraan havaittaviin muutoksiin potilaan käyttäytymisessä, reagoimistavassa eikä elämäntyylissä. (Freudin klassiset tapauselostukset kuten Dora, Anna O. ja Pikku Hans ovat lumovoimaisia kirjallisia suorituksia täynnä vauhtia, vaarallisia käännteitä ja draamallista imua. Lukukokemusta tosin häiritsee vaikutelma, että potilaille on varattu lähinnä koehenkilön rooli siinä suuressa vallankumousprojektissa, jossa Freud psykoanalyttisen teorian perustuksia pystytti. Malliterapioiden tulokset eivät tunnetusti olleet parasta A-luokkaa, esimerkiksi Dora keskeytti terapiansa.

Liikaviisas insight ja terapiatulosten ulkoisten kriteereiden merkityksen vähättely on huono yhdistelmä, koska seurauksena voi olla terapian kielteisten vaikutusten ilmaantuminen kuten Suzanne Hadley ja Hans Strupp (1976) ovat varoittaneet artikkelissaan *Contemporary views of negative effects in psychotherapy*. Ludwig Wittgenstein (1972) on huomauttanut, että ”ulkoisten kriteereiden puutteessa turvautumme sisäisiin prosesseihin”. Huomautuksen voi lukea varoituksen sanoina. Kun potilas ja analyttikko yhdessä uppoutuvat insightin introspektiivisiin ihmeisiin, psykoanalyttinen terapia voi lopulta epäonnistua tärkeimmässä tehtävässään: miten tavoittaa optimaalinen tasapaino terapeuttisen itsetutkiskelun ja psyykkisten voimavarojen jakamisen kesken – ja löytää synteesi niin, että lopputuloksena on parantunut elämänilon, mielihyvän ja toimintakyvyn integratiivinen hyvinvointi? Jos huonosti käy eikä tasapainoa löydy, terapian tuloksena saattaa olla, kuten Hadley ja Strupp huomauttavat, ”puolinainen persoona” (”half person”), joka hallitsee introspektiivisen ihmettelyn, mutta

koheltaa elämässään kuin ei olisi terapiassa koskaan käynytäkään. Jari Ehrnrooth varoittaa niin sanotusta rippituolisyyndroomasta, jossa potilas delegoi vastuun analyytikolle samalla kun hän ”sekoilee ja tilittää sekoilujaan niistä oppien kuin lapsi – mutta hänellä on lapsen asema vain suhteessa analyytikoon, mistä seuraa ongelmia tosielämässä”.

Psykoanalyytikon taitoa on psykoanalyysin labyrinthimaisten kerrostumien verkostossa suunnistaminen niin, että yksittäisen potilaan ”lokaalinen” etu ei liikaa murene Freudin massiivisen, hierarkkisen teoriarakennelman ”globaalien edunvalvonnan” puristuksessa. Arthur Danton (1971) kysymys artikkelissa *Meaning and theoretical terms in psychoanalysis on huomionarvoinen: ”Kuinka paljon psykoanalytikko todella käyttää teoriaa, ja kuinka paljon hän luottaa puhtaasti vain omaan intuitioonsa?”*

Lähteet

Bunge, M. (1979). *Causality and modern science*. Dover: New York.

Danto, A. (1971). *Meaning and theoretical terms in psychoanalysis*. Teoksessa S. Hook (toim.), *Psychoanalysis, scientific method and philosophy* (s. 314–318). N.Y: New York University Press.

Ehrnrooth, J. (1996). *Vierashuone – jäähyväiset psykoanalyysille*. Juva: WSOY.

Fingarette, H. (1977). *Self-deception*. London: Routledge & Kegan Paul.

Freud, S. (1968[1899]). *Unien tulkinta*. Jyväskylä: Gummerus.

Freud, S. (1971[1899]). *The psychology of the dream-processes*. Teoksessa J. Strachey (toim.), *The standard edition of complete psychological works of Sigmund Freud*, vol. V (s. 629–686). London: Hogarth Press.

Freud, S. (1971[1915]). *The unconscious*. Teoksessa J. Strachey (toim.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud*, vol. XIV (s. 159–190). London: Hogarth Press.

Freud, S. & Breuer, J. (1974[1895]). *Studies on hysteria*. The Pelican Freud Library, Vol. 3. Middlesex: Penguin Books.

Hadley, S. & Strupp, H. (1976). *Contemporary views of negative effects in psychotherapy*. *Archives of General Psychiatry*, 33(11), 1291–1302.

Jung, C. G. (1977). *Memories, dreams and reflections*. Glasgow: Fount Paperbacks.

Madison, P. (1956). *Freud’s repression concept*. *International Journal on Psycho-Analysis*, XXXVII, 75–81.

Nagel, E. (1971). *Methodological issues in psychoanalytic theory*. Teoksessa S. Hook (toim.), *Psychoanalysis, scientific method and philosophy* (s. 38–55). N.Y: New York University Press.

Sartre, J.-P. (1977[1943]). *Being and nothingness*. London: Methuen & Co.

Wittgenstein, L. (1972). *Philosophical investigations*. Oxford: Basil Blackwell.